

# Marian Fąka

---

## Rada Kapłańska nowym senatem biskupa diecezjalnego

---

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 21/3-4, 41-69

---

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. MARIAN FAKA

### RADA KAPLAŃSKA NOWYM SENATEM BISKUPA DIECEZJALNEGO

Treść: Wstęp I. Akty normatywne: 1) Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis*, 2) *Motu proprio Ecclesiae Sanctae*, 3) Okólnik Kongregacji Spraw Duchowieństwa w sprawie Rad Kapłańskich z dnia 11.4.1970 r., 4) Dokument Synodu Biskupów z 1971 r. o kapłaństwie służebnym, 5) Instrukcja Kongregacji Biskupów na temat pasterskiej posługi biskupów z dnia 22.2.1973 r., 6) Projekt Papieskiej Komisji Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego. II. Kwestie organizacyjne: 1) Nazwa, 2) Obowiązek ustanowienia, 3) Skład Rady Kapłańskiej, 4) Zadania Rady Kapłańskiej, 5) Kompetencje Rady Kapłańskiej, 6) Statuty Rady Kapłańskiej, 7) Stosunek do kapituły katedralnej i innych rad diecezjalnych. Zakończenie.

#### Wstęp

Pogłębienie teologii kapłaństwa w toku Soboru Watykańskiego II podniosło w poważnym stopniu walor kapłaństwa. W dyskusji soborowej Ojcowie podkreślali, że prezbiterat nie jest jakimś kapłaństwem drugiego stopnia, ale stanowi prawdziwe uczestnictwo w kapłaństwie Jezusa Chrystusa, że kapłani w pełnieniu swego posłannictwa nie są tylko delegatami biskupa, ale jego koniecznymi współpracownikami, że w pierwszych wiekach chrześcijaństwa biskup stanowił wraz z kapłanami jedno prezbiterium. Wysuwano też konieczność szerszego stosowania zasady pomocniczości — *principium subsidiaritatis* — która stanowi naturalną podstawę organizacji życia społecznego, a która w hierarchicznej strukturze Kościoła winna doprowadzić do tego, by władza wyższa korzystała dla dobra ogólnego z dorady czy z posługi czynników niższych. W związku z tym padały zdania, że trzeba pomyśleć o utworzeniu jakiegoś ciała doradczego, złożonego z przedstawicieli wszystkich kapłanów<sup>1</sup>.

Wyniki dyskusji znalazły swój wyraz w dokumentach soborowych, które podkreślają ścisłą wspólnotę kapłanów, tak diecezjalnych jak i zakonnych, z biskupem, w oparciu o udział w jednym

---

<sup>1</sup> Wójcik K., Udział kapłanów w zarządzie kościelnym, *Aten. Kapł.* 69 (1966) z. 4, 209, 218—219.

i tym samym kapłaństwie i posłannictwie<sup>2</sup>. Kapłani wspólnie z biskupem tworzą jedno prezbiterium i jedną rodzinę, której ojcem jest biskup<sup>3</sup>. Sobór wskazuje na konieczność zespolenia woli kapłanów z wolą biskupa w oparciu o nadprzyrodzone więzy miłości, co ich wspólną działalność duszpasterską uczyni bardziej wydajną<sup>4</sup>. Sugeruje się, by biskup zwoływał kapłanów na rozmowę, zwłaszcza wspólną, i to nie tylko przy danej sposobności, lecz także w ustalonych terminach<sup>5</sup>. Prezbiterium ma swego biskupa w pewnym sensie uobecniać i uwidaczniać Kościół powszechny na swoim terenie<sup>6</sup>, biskup zaś jest widzialnym źródłem i fundamentem jedności w swoim partykularnym Kościele<sup>7</sup>.

Pierwszym praktycznym, logicznym i teologicznie uzasadnionym wnioskiem prawnym soborowej nauki i prezbiterium i jego roli w diecezji stała się nowa instytucja prawna, nosząca nazwę Rady Kapłańskiej<sup>8</sup>. Teologiczna odnowa prezbiterium i jego reprezentatywne odbicie w Radzie Kapłańskiej zmierza bowiem do tego, aby wszystkie dziedziny życia w diecezji objąć wspólną odpowiedzialnością i uwolnić w ten sposób biskupa z izolacji, w jakiej się znalazł<sup>9</sup>.

## I

### Akty normatywne

Temat Rady Kapłańskiej porusza kilka aktów kościelnych o charakterze powszechnym, choć o różnym znaczeniu prawnym. Wymienić tu należy przede wszystkim:

1) *Dekret o posłudze i życiu kapłanów Presbyterorum ordinis*, który wprost i niedwuznacznie mówi o powołaniu do życia rady czyli senatu kapłanów:

„(Biskupi) z racji wspólnoty w tym samym kapłaństwie i posłudze, niech uważają prezbiterów za swoich braci i przyjaciół, a ich dobro zarówno materialne, jak przede wszystkim

<sup>2</sup> *Christus Dominus* 28 (Cytuję: CD).

<sup>3</sup> CD 28; *Presbyterorum ordinis* 8 (Cytuję: PO).

<sup>4</sup> CD 28.

<sup>5</sup> Tamże.

<sup>6</sup> *Lumen gentium* 28 (Cytuję: LG).

<sup>7</sup> LG 23.

<sup>8</sup> Por. Pieronek T., *Rada Kapłańska wyrazem soborowej odnowy*, Prawo Kan. 12 (1969) nr 3—4, 17; Schmütz H., *Consilium presbyterale. Stellung, Funktion und Organisation des Priesterrats im Lichte der kirchenrechtlichen Normen, Weisungen und Planungen*, Archiv für katholisches Kirchenrecht 144 (1975) 23.

<sup>9</sup> Corecco E., *Biskup głową Kościoła partykularnego, protektorem i obrońcą karności lokalnej*. Concilium 1—10 (1968) 453.

duchowe niech im leży na sercu w miarę sił (...) niech troszczyć się najusilniej o stałą formację swojego prezbiterium. Niech ich chętnie słuchają, owszem, niech zasięgają ich rady i rozmawiają z nimi o tym, co dotyczy potrzeb pracy duszpasterskiej i dobra diecezji. By zaś to doprowadzić do skutku, niech mają radę czyli senat kapłanów, reprezentujących prezbiterium, który dostosowany do dzisiejszych okoliczności i potrzeb, w formie i według norm prawnych do określenia, mógłby skutecznie wspierać biskupa swymi radami w rządzeniu diecezją”<sup>10</sup>.

Inne dokumenty soborowe, jak konstytucja *Lumen gentium*<sup>11</sup>, dekret *Christus Dominus*<sup>12</sup>, czy wspomniany wyżej dekret *Presbyterorum ordinis* w innym miejscu<sup>13</sup> lub dekret o działalności misyjnej *Ad gentes*<sup>14</sup> poruszają sprawę Rady Kapłańskiej raczej pośrednio, stwarzając dla niej mniej czy więcej wyraźnie podwaliny natury dogmatycznej i teologicznej<sup>15</sup>.

Zaznaczyć należy, że walor ustawy należy się jedynie tym normom soborowym, których treść została wyraźnie przez Sobór określona i nakazana jako wiążąca pod względem prawnym oraz nadaje się do zaktualizowania. W większości bowiem uchwały soborowe nie zawierają norm nadających się do bezpośredniego zastosowania, lecz raczej normy fundamentalne, stanowiące postulatory pod adresem komisji posoborowych, do których należy wyciągnięcie konkretnych wniosków i nadanie im formy ustawy. W tym jednak, co dekrety wyraźnie ustalają, obowiązują jako norma prawna, podobnie jak wskazany przez nie kierunek rozwiązywania poruszanych zagadnień<sup>16</sup>.

W interesującym nas temacie charakter ustawy należy się zarówno normie prawnej podanej w dekreście o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis*, jak i będącym jej konsekwencją posoborowym normom wykonawczym.

2) Normy wykonawcze do wspomnianego dekretu *Presbyterorum ordinis* zostały podane w motu proprio Pawła VI *Ecclesiae Sanctae*<sup>17</sup>, ogłoszonym dnia 6 sierpnia 1966 roku.

Nie miały one charakteru ostatecznego, lecz zostały wydane na próbę (ad experimentum), ponieważ — jak głosi pismo papieskie — „chodzi o sprawy dotyczące karności, co do których doświadczenie

<sup>10</sup> PO 7, 1.

<sup>11</sup> LG 28.

<sup>12</sup> CD 16, 27 i 28.

<sup>13</sup> PO 15.

<sup>14</sup> *Ad gentes* 20 (Cytuję: AG).

<sup>15</sup> Por. Beyer J., *De Consilio Presbyterii adnotationes*, Periodica de re morali canonica liturgica 60 (1971) f. 1, 30.

<sup>16</sup> Por. Sobanski R., *Normy ogólne Kodeksu Prawa Kanonicznego*, Warszawa 1969, 41 n.; Schmitz H., dz. c. 21.

<sup>17</sup> *Motu proprio Ecclesiae Sanctae*, I, n. 15 §§ 1—4 (Cytuję: ES).

może jeszcze wiele podsunąć, a nadto specjalna Komisja pracuje nad rewizją i poprawieniem *Kodeksu Prawa Kanonicznego*, w którym przepisy całego Kościoła zostaną razem uporządkowane w sposób bardziej odpowiedni, przystosowany i określony”<sup>18</sup>. W międzyczasie zaś Konferencje Biskupów miały możliwość podzielić się ze Stolicą Apostolską swoimi spostrzeżeniami i uwagami, jakie nasunęło im wykonywanie przepisów oraz przedłożyć nowe propozycje<sup>19</sup>. Chodziło zatem o to, ażeby przewidzieć pewien okres czasu konieczny dla rozwoju tego nowego organu doradczego<sup>20</sup>. Gdy upływał trzeci rok od ogłoszenia motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, Kongregacja Spraw Duchowieństwa, której podlegają Rady Kapłańskie<sup>21</sup>, przesała w dniu 15 stycznia 1969 roku pismo do Przewodniczących Konferencji Biskupich z prośbą, aby biskupi przedstawili Kongregacji swoje uwagi i spostrzeżenia dotyczące doświadczeń zdobytych w tej dziedzinie. Na podstawie otrzymanych odpowiedzi, Kongregacja, wysłuchawszy zdania swoich konsultorów, odbyła w dniu 10 października 1969 roku sesję plenarną dla rozważenia ważniejszych kwestii dotyczących Rady Kapłańskiej. Wyniki tej sesji naświetlone zostały w specjalnym Okólniku — *Litterae circulares* — skierowanym do Przewodniczących Konferencji Biskupich<sup>22</sup>.

3) *Okólnik Kongregacji Spraw Duchowieństwa w sprawie Rad Kapłańskich*, datowany jest dnia 11 kwietnia 1970 roku<sup>23</sup>.

Okólnik ten nie ma mocy ustawy (*lex*), ani też nie można o nim mówić jako o nakazie prawnym (*praeceptum*), lecz raczej jako o zarządzeniu administracyjnym, związanym z ustawą soborową i papieską<sup>24</sup>.

W zakończeniu Okólnika podano, że Kongregacja pragnęła podać pewne ogólniejsze zasady i kryteria (*principia ac criteria generaliora*), mające stanowić pomoc dla biskupów w wypełnieniu ich poważnego obowiązku w zakresie ustanowienia i sposobu funkcjonowania Rad Kapłańskich<sup>25</sup>. Chodzi zatem o normy administracyjne, które winny regulować praktykę Kościoła, będące wytycznymi dla ukształtowania nowego prawa oraz ukazujące pewne nowe elementy w kwestii Rad Kapłańskich. O ile dekrety Soboru Wa-

<sup>18</sup> AAS 58 (1966) 757 n.; *Posoborowe prawodawstwo kościelne*, wyd. Ks. E. Sztáfrowski, t. 1, z. 1, n. 55 (Cytuję PPK).

<sup>19</sup> Tamże; PPK, dz. c., n. 56.

<sup>20</sup> AAS 62 (1970) 459—465; PPK, t. 3, z. 1, n. 4571.

<sup>21</sup> Konstytucja *Regimini Ecclesiae Universae*, n. 68; ASS 59 (1967) 68.

<sup>22</sup> Por. PPK, t. 3, z. 1, n. 4572.

<sup>23</sup> *Litterae Circulares ad Praesides Conferentiarum Episcopaliū de Consiliis Presbyteralibus iuxta placita Congregationis plenariae die 10. 10. 1969 habitae*. AAS 62 (1970) 459—465; PPK, t. 3, z. 1, n. 4565—4597.

<sup>24</sup> Schmitz H., *Consilium*, 28.

<sup>25</sup> PPK, t. 3, z. 1, n. 4597.

tykańskiego II o Radach Kapłańskich określają niektórzy jako „lex constitutiva”, motu proprio Ecclesiae Sanctae jako „lex executiva”, o tyle wspomniany Okólnik można by określić jako „lex normativa”<sup>26</sup>.

Wytyczne podane w Okólniku posiadają szczególne znaczenie z uwagi na to, że są owocem konsultacji z Konferencjami Biskupimi i wynikiem posiedzenia plenarnego Kongregacji<sup>27</sup>, choć nie odnotowano nigdzie zatwierdzenia uchwał tego posiedzenia przez papieża<sup>28</sup>. Jednak posiedzenie plenarne Kongregacji, w którym biorą udział także biskupi-członkowie nie rezydujący w Rzymie — w myśl konstytucji apostołskiej Pawła VI *Regimini Ecclesiae Universae* i *Regulaminu generalnego Kurii Rzymskiej* (art. 111) — rozpatruje ważniejsze kwestie, które z natury swej stanowić mogą ogólne zasady lub programowe wytyczne<sup>29</sup>. A zatem zawarte w Okólniku uchwały mają charakter wiążący i przez biskupów nie mogą być bez poważnej szkody pominięte<sup>30</sup>.

4) *Dokument Synodu Biskupów z 1971 roku o kapłaństwie służebnym*<sup>31</sup>.

Druga sesja generalna Synodu Biskupów z 1971 roku w dokumencie o kapłaństwie służebnym wypowiedziała się również na temat Rady Kapłańskiej.

Po zasadach doktrynalnych o posłannictwie kapłana w świetle tajemnicy Chrystusa i Kościoła, zawartych w części pierwszej, Synod Biskupów w części drugiej podał wskazania dotyczące życia i posługi kapłańskiej „w celu wyjaśnienia niektórych kwestii i dodania dotuchy”<sup>32</sup>. Tym samym Synod, opierając się na fundamentach doktrynalnym, chciał wytyczyć kierunek i przedłożyć nasuwające się wnioski związane z życiem i posługą kapłanów.

Opublikowany na polecenie papieża Pawła VI dokument Synodu otrzymał zatwierdzenie papieskie na audiencji udzielonej kardynałowi sekretarzowi stanu dnia 30 listopada 1971 roku w słowach wydanego reskryptu: „Już teraz Jego Świątobliwość akceptuje i potwierdza wszystkie konkluzje, które w obu dokumentach są zgodne (congruunt) z obowiązującymi normami”<sup>33</sup>. W przytoczonym reskrypcie papież zastrzegł sobie jednak prawo późniejszej

<sup>26</sup> Por. Beyer J., *De Consilio*, 49n.

<sup>27</sup> PPK, t. 3, z. 1 n. 4597.

<sup>28</sup> Schmitz H., dz. c., 28.

<sup>29</sup> AAS 61 (1968) 129—176; por. też Schmitz H., 28—29.

<sup>30</sup> Por. też Michiels G., *Normae generales iuris canonici*, Paris<sup>2</sup> 1949, I, 155—156.

<sup>31</sup> *Documenta Synodi Episcoporum, De sacerdotio ministeriali*, AAS 63 (1971) 897—922; PPK, t. 5, z. 2, n. 9524—9648.

<sup>32</sup> PPK, t. 3, z. 2, n. 9571.

<sup>33</sup> Tamże, n. 9526.

oceny, czy i które z propozycji Synodu zamienić w dyrektywy lub normy praktyczne <sup>34</sup>.

Opinia Synodu Biskupów na temat Rady Kapłańskiej <sup>35</sup> nie stanowi zatem normy obowiązującej pod względem prawnym. Nie jest jednak również powtórzeniem norm soborowych i posoborowych, lecz instrukcją i wytycznymi dla prawnego uformowania Rady Kapłańskiej w przyszłości <sup>36</sup>.

5) *Instrukcja Kongregacji Biskupów na temat pasterskiej posługi biskupów z dnia 22 lutego 1973 roku* <sup>37</sup>.

Instrukcja ta stanowi między innymi urzędową pomoc w wykładni obowiązujących soborowych i posoborowych norm prawnych na temat Rady Kapłańskiej, podając równocześnie wytyczne i kresląc dla niej linie przewodnie <sup>38</sup>.

6) *Projekt Papieskiej Komisji Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego*.

Papieska Komisja Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego informuje o zamierzonym ustawodawstwie w wydawanym przez siebie periodyku „Communications”. Według przeglądu prac Komisji — *Brevis conspectus de labore hucusque a Commissione peracto deque peragendo* <sup>39</sup>, Rada Kapłańska omówiona została w schemacie *De Sacra Hierarchia* <sup>40</sup>. Postanowienia dotyczące Rady Kapłańskiej ujęto w jedenastu kanonach <sup>41</sup>. Wprawdzie opracowanemu schematowi jako projektowi nie przysługuje żadna moc prawna, o ile poszczególne postanowienia nie otrzymały jej uprzednio na podstawie prawomocnych aktów, to jednak pozwala on zorientować się, w jakim kierunku zmierza będąca w toku kodyfikacja <sup>42</sup>.

## II

### Kwestie organizacyjne

#### 1. Nazwa

W dekrete o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis* mowa jest ogólnie o „coetus vel senatus sacerdotum, Presbyterium representantium” <sup>43</sup>, co w polskim oficjalnym wydaniu dokumentów

<sup>34</sup> Tamże.

<sup>35</sup> Tamże, n. 9625—9628.

<sup>36</sup> Por. Schmitz H., dz. c., 37—38.

<sup>37</sup> *SC Ep Directorium de Pastoralis Ministerio Episcoporum*, Typis Polyglottis Vaticanis 1973; PPK, t. 6, z. 1, n. 10370—11035.

<sup>38</sup> Schmitz H., dz. c., 40.

<sup>39</sup> *Communicationes* 6 (1974) 1, 29—59.

<sup>40</sup> Tamże, 44—46.

<sup>41</sup> Tamże, 44.

<sup>42</sup> Por. Schmitz H., dz. c., 43.

<sup>43</sup> PO 7, 1.

soborowych przetłumaczono: „Niech mają radę czyli senat kapłanów, reprezentujących ogół prezbiterów”<sup>44</sup>.

W normach wykonawczych do tego dekretu — motu proprio *Ecclesiae Sanctae* — zespół ten otrzymuje nazwę *Consilium Presbyterale*. Zdaniem wielu autorów określenie to jest niezupełnie trafne, gdyż w niedostateczny sposób wyraża reprezentatywność Rady, podobnie zresztą jak jego tłumaczenia: „conseil sacerdotal”, „Priesterrat”, „senat of Priest”, czy polskie „Rada Kapłańska”. Toteż większość autorów przychyliła się raczej do terminu: *Consilium presbyterii*, jako jaśniejszego i bardziej odpowiedniego z doktrynalnego punktu widzenia<sup>45</sup>. Niektórzy zaś, by podkreślić funkcję reprezentatywną Rady wolą mówić: *Consilium presbyteriale*, zamiast „presbyterale”<sup>46</sup>.

Jak wykazuje Beyer, stosowanie terminologii w praktyce jest bardzo zróżnicowane. Tak na przykład 37 diecezji Francji określiło swoją Radę jako *Consilium presbyterale*, 15 jako *Consilium presbyterii*, z francuskich diecezji zamorskich natomiast jedna obrała nazwę „Consilium presbyterii”, inna „Consilium sacerdotale”. We Włoszech z kolei wiele diecezji używa terminu *Consilium presbyteriale*<sup>47</sup>.

Zdaniem tegoż Beyera, znalezienie jednolitego określenia dla Rady nie będzie łatwe, zważywszy z jednej strony, że w skład jej wchodzi kapłani, z drugiej zaś, że reprezentuje ona prezbiterium, a ponadto, że jest Radą biskupa, któremu przydana została do pomocy w zarządzaniu diecezją. W określeniu „Consilium presbyterale” lepiej jest uwydatniona kapłańskość Rady, podczas gdy termin „Consilium presbyterii” czy „presbyteriale” lepiej wyraża reprezentatywność Rady i łączy ją organicznie z prezbiterium. Nie można by jednak — jak chcieli niektórzy — nazywać ją po prostu „senatem kapłańskim”, lecz najwyższej „senatem biskupa”, podobnie jak to miało miejsce kiedyś w stosunku do kapituły katedralnej, stosownie do kan. 391 § 1 KPK<sup>48</sup>.

Okólnik Kongregacji Spraw Duchowieństwa, w sprawie Rad Kapłańskich podtrzymał nazwę podaną przez motu proprio *Ecclesiae Sanctae* — *Consilium Presbyterale*. To samo spotykamy w dokumencie Synodu Biskupów o kapłaństwie służebnym, w Instrukcji Kongregacji Biskupów na temat pasterskiej posługi biskupów, oraz w projekcie Papieskiej Komisji Rewizji KPK.

<sup>44</sup> Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje, Tekst łacińsko-polski, Wyd. Pallotinum, Poznań 1968, 773; por. też Pieronek T., dz. c., s. 3, przyp. 1.

<sup>45</sup> Por. Beyer J., dz. c., 47, 70—71; Schmitz H., dz. c., s. 24 przyp. 14.

<sup>46</sup> Carretto G., *Consiglio „Presbiteriale” o „Presbiterale”*, Palestra del Clero 96 (1970) 1096—1102.

<sup>47</sup> Beyer J., dz. c., 47 i 71.

<sup>48</sup> Tamże, 47,



## 2. Obowiązek ustanowienia

Ustanowienie Rady Kapłańskiej od początku nosi charakter obowiązkowy. Podkreślił to wyraźnie dekret *Presbyterorum ordinis*<sup>49</sup> używając formy „habeatur”, w miejsce proponowanego uprzednio w schematach sformułowania „instituentum est”, chcąc w ten sposób silniej wyrazić zobowiązanie do jej powołania<sup>50</sup>.

Nakaz powołania jej do życia wynika również jednoznacznie z motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, które stanowi, by Rada Kapłańska powstała w każdej diecezji: „in unaquaque diocesi (...) habeatur Consilium Presbyterale”<sup>51</sup>. Potwierdzenie tego znajdujemy w konstytucji apostolskiej *Regimini Ecclesiae Universae* z dnia 15 sierpnia 1967 roku o Kurii Rzymskiej, gdzie w artykule 68 § 4 wśród zadań Kongregacji Spraw Duchowieństwa wyliczono też czuwanie nad tym, aby w każdej diecezji była Rada Kapłańska — „invigilare ne desit in quavis dioecesi Consilium presbyterale”<sup>52</sup>.

Pojęcie diecezji określa Sobór w sposób następujący: „Diecezję stanowi część Ludu Bożego (porto Populi Dei), powierzona pieczy pasterskiej biskupa i współpracujących z nim kapłanów (presbyterium), tak by trwając przy swym pasterzu i zgromadzona przez niego w Duchu Świętym przez Ewangelię i Eucharystię, tworzyła Kościół partykularny, w którym prawdziwie obecny jest i działa jeden, święty, katolicki i apostolski Kościół”<sup>53</sup>. W świetle tego pojęcia obowiązek ustanowienia Rady Kapłańskiej dotyczy także Kościołów partykularnych podobnych do diecezji, tak zwanych quasi-diecezji, przez które w świetle kan. 215 § 2 KPK należy rozumieć opactwo lub prałaturę udzielną, a na terytoriach misyjnych prefekturę i wikariat apostolski (KPK kan. 215 § 1). Podobnie przez biskupów diecezjalnych rozumie się nie tylko biskupów rezydencjalnych, lecz także tych, którzy są im w prawie przyrównani, jak wikariusze i prefekci apostolscy, administratorzy apostolscy ustanowieni na sposób stały, prałaci i opaci udzielni<sup>54</sup>.

A zatem wszędzie tam, gdzie istnieje prezbiterium, istnieje też obowiązek ustanowienia Rady Kapłańskiej. Pojęcie, cel i strukturę prezbiterium określić można w świetle wypowiedzi Soboru<sup>55</sup>, choć stwierdzenia dekretu *Christus Dominus* i dekretu *Ad gentes* pod tym względem nieco się różnią. Dekret *Christus Dominus* przez prezbiterium rozumie tych kapłanów diecezjalnych, którzy przez inkardynację lub przydzielenie (incardinati vel addicti) do danej diecezji poświęcili się całkowicie na jej usługi i tworzą jedną ro-

<sup>49</sup> PO 7, 1.

<sup>50</sup> Beyer J., dz. c., 34.

<sup>51</sup> ES, I, 15 § 1.

<sup>52</sup> AAS 59 (1967) 885—928; PPK, t. 2, z. 1, n. 1601.

<sup>53</sup> CD 11, 1.

<sup>54</sup> Por. *MP De Episcoporum muneribus*, AAS 58 (1966) 467—472) n. III; PPK, t. 1, z. 1, n. 189.

dznę, której ojcem jest biskup<sup>56</sup>. W dekrecie *Ad gentes* natomiast mówi się, by kapłani miejscowi ściśle współpracowali z misjonarzami przybyłymi zza granicy, tworząc z nimi jedno prezbiterium zespolone pod kierownictwem biskupa<sup>57</sup>, przez co w pełniejszy sposób podkreślona została wspólnota kapłańska tych, którzy z racji tego samego posłannictwa mają współpracować z kapłanami miejscowymi. Stąd słusznie zauważa Beyer, że ta druga definicja prezbiterium jest pełniejsza i dojrzsza, a mając uzasadnienie w prawie Bożym, lepiej przyczynia się do jedności stanu kapłańskiego<sup>58</sup>.

Natomiast kapłani zakonni, o ile biorą udział w pracy duszpasterskiej i w pełni dzieł apostolskich pod władzą biskupów, „do pewnego stopnia rzeczywiście przynależą do kleru diecezji” — „ad clerum dioecesis”, a nie „ad clerum dioecesanum”<sup>59</sup>. W tym wypadku kler diecezji obejmowałby zarówno kapłanów diecezjalnych inkardynowanych lub przydzielonych do danej diecezji, jak i kapłanów zakonnych posiadających w diecezji mśję kanoniczną<sup>60</sup>. Jednym z istotnych elementów prezbiterium jest zatem przynależność do określonego Kościoła partykularnego — portio Populi Dei. Dlatego nie można mówić o prezbiterium w zgromadzeniach kleryckich, choćby składały się z samych kapłanów, ani w prałaturach personalnych, o których mówi motu proprio *Ecclēsiae Sanctae*<sup>61</sup>, ponieważ brak im znamion Kościoła partykularnego<sup>62</sup>.

*Okólnik Kongregacji Spraw Duchowieństwa* przytaczając we wstępie jaśniejsze sformułowanie na temat kapłaństwa i stosunku biskupa do prezbiterium, które ma reprezentować Rada Kapłańska, uwidacznia pewien rozwój doktryny na ten temat i stanowi jak gdyby syntezę różnych elementów zawartych w soborowych dekretach *Christus Dominus* i *Presbyterorum ordinis*. Przy określeniu prezbiterium nie mówi się tu już o kapłanach inkardynowanych lub przydzielonych do diecezji, lecz po prostu o kapłanach powołanych do służenia ludowi Bożemu — „ad populo serviendum vocati”<sup>63</sup>. Oni to stanowią ze swoim biskupem jedno prezbiterium, poświęcające się różnym powinnościom. Z tej właśnie racji istnieje w każdej diecezji między biskupem i wszystkimi kapłanami wspólnota hierarchiczna, która łączy ich ściśle i sprawia, że stanowią jedną rodzinę, w której ojcem jest biskup<sup>64</sup>.

Porównanie z dekretem *Christus Dominus* wskazuje zatem, że ta

<sup>55</sup> Por. LG 28; CD 16, 28; PO 8; AG 19—20.

<sup>56</sup> CD 28.

<sup>57</sup> AG 20, 3.

<sup>58</sup> Beyer J., dz. c., 45.

<sup>59</sup> CD 34, 1.

<sup>60</sup> Por. Piéronek T., dz. c., s. 16.

<sup>61</sup> ES I, 4.

<sup>62</sup> Por. Schmitz H., dz. c., s. 25.

<sup>63</sup> *Litterae Circulares* 1, 3, PPK, t. 3, z. 1, n. 4565.

<sup>64</sup> Tamże; zob. też PPK, t. 3, z. 1, n. 4567.

wspólnota hierarchiczna nie istnieje tylko między samymi kapłanami diecezjalnymi a biskupem, lecz między wszystkimi kapłanami, którzy powołani są do służenia Ludowi Bożemu. Naświetlenie tej wspólnoty przez Sobór stanowi odczytanie znaków czasu, które domagają się zespolenia apostołskich wysiłków wszystkich wiernych, a zatem również jedności wszystkich szafarzy. Jedność oparta na podstawie sakramentalnej winna zrodzić jedność serc złączonych wzajemną miłością, a zespolenie woli kapłanów z wolą biskupa ubogaci i spowoduje większą skuteczność ich wspólnej działalności<sup>65</sup>.

Praktycznie jedność posłannictwa winna się przyczynić do dobra diecezji przez nowy organ doradczy, zwany Radą Kapłańską. Dlatego to *Okólnik Kongregacji Spraw Duchowieństwa* ponownie podkreślił obowiązek jej ustanowienia<sup>66</sup>. Obowiązek ten został przy tym uzasadniony w podwójny sposób: teologicznie i praktycznie. Wspólnota hierarchiczna, jaka istnieje między biskupem diecezjalnym a jego kapłanami, oparta na podstawie sakramentalnej, domaga się jakiegoś wyrazu instytucjonalnego. Temu celowi ma służyć powołana pod tym aspektem przez Sobór Rada Kapłańska. Wzgląd praktyczny dyktowany jest przez współczesne warunki. Jeśli dzisiejsza działalność duszpasterska ma być skuteczna, organ będący miejscem stałego kontaktu i wspólnego dialogu między biskupem a kapłanami i kapłanami między sobą jest nie tylko pożyteczny, ale w najwyższym stopniu wskazany<sup>67</sup>. Na potrzebę tę wskazują następujące okoliczności:

- a) łatwiejszy kontakt z kapłanami, dzięki czemu lepiej poznaje się ich poglądy i życzenia;
- b) możliwość uzyskania dokładniejszych danych z życia diecezji;
- c) ułatwione przekazywanie wzajemnych doświadczeń;
- d) jaśniejszy obraz o potrzebach kapłanów i wiernych;
- e) zgodne podejmowanie poczynań apostołskich dostosowanych do współczesnych warunków;
- f) wspólne rozwiązywanie lub przynajmniej naświetlenie trudności<sup>68</sup>.

Uwzględniając to wszystko Kongregacja na pierwsze miejsce wysuwa postulat (enixe rogat et urget), by jak najszybciej ustanowić Radę Kapłańską tam, gdzie jej dotąd nie ma<sup>69</sup>.

Dokument Synodu Biskupów o kapłaństwie służebnym z 1971 roku rozwija w pewnym stopniu podstawy doktrynalne *Okólnika Kongregacji Spraw Duchowieństwa*, rozkładając nieco inaczej ak-

<sup>65</sup> *Litterae Circulares* 2; PPK, dz. c. n. 4568.

<sup>66</sup> *Litterae Circulares* n. 5 i *Conclusio* Ia; PPK, dz. c., nr 4573, 4591.

<sup>67</sup> *Litterae Circulares* 5, 1—2; PPK, dz. c., n. 4573.

<sup>68</sup> *Litterae Circulares* 5, 2; PPK, dz. c., n. 4573.

<sup>69</sup> *Litterae Circulares, Conclusiones* Ia; PPK, dz. c., n. 4590—4591.

centy. O ile stosunek między biskupem a kapłanami w Okólniku potraktowany został w aspekcie hierarchicznej wspólnoty (communio hierarchica)<sup>70</sup>, o tyle Synod Biskupów kładzie silniejszy nacisk na leżące u podstaw tej hierarchicznej wspólnoty braterstwo kapłanów oparte na sakramencie kapłaństwa<sup>71</sup>. Instytucjonalnym zaś wyrazem tego braterstwa kapłanów opartego na sakramencie kapłaństwa jest właśnie Rada Kapłańska, która z natury swej jest diecezjalna<sup>72</sup>. Hierarchiczna wspólnota kapłanów z biskupem stanowi — zdaniem Synodu — podstawę praktycznej odbudowy czy też odnowy opartych na pełnym zaufaniu wzajemnych stosunków między biskupem a prezbiterium, któremu biskup przewodniczy. Stąd Synod apeluje, by ta zasada hierarchicznej wspólnoty znalazła praktyczne zastosowanie, zwłaszcza dzięki staraniom biskupów<sup>73</sup>. Stały i cierpliwy dialog prowadzony w duchu wiary, wzajemnej miłości, z synowskim i przyjacielskim zaufaniem, winien przynieść z jednej strony pojmowanie władzy jako służby, z drugiej zaś posłuszeństwo nie traktowane jedynie w sposób bierny. W ten sposób odpowiedzialna współpraca i współdziałanie kapłanów z biskupem staną się szczerze, ludzkie i równocześnie nadprzyrodzone<sup>74</sup>. Praktycznym narzędziem do osiągnięcia tych wszystkich celów ma być właśnie Rada Kapłańska, będąca instytucjonalną formą kapłańskiego braterstwa.

Te same myśli jak gdyby w syntezie poruszone zostały w Instrukcji Kongregacji Biskupów na temat pasterskiej posługi biskupów. Podkreślono mianowicie obowiązek ustanowienia Rady Kapłańskiej dla dobra diecezji, przy czym powiązано ten obowiązek z określeniem Rady jako instytucjonalnej formy hierarchicznej wspólnoty między biskupem a jego prezbiterium. Będąc z natury swej diecezjalną, musi być koniecznie ustanowiona w każdej diecezji. Dzięki niej kapłani uświadamiają sobie, że się nawzajem uzupełniają w służbie jednej i tej samej misji Kościoła, a poza tym umacniają się braterstwem prezbiterium oraz potęguje się dialog między biskupem a kapłanami<sup>75</sup>.

W projekcie Papieskiej Komisji Rewizji KPK stwierdzono jedynie krótko, że Rada Kapłańska ma być ustanowiona w każdej diecezji<sup>76</sup>.

---

<sup>70</sup> *Litterae Circulares* 9, 2; PPK, dz. c., n. 4583.

<sup>71</sup> *De sacerdotio ministeriali*, Pars altera, II, 1, 6; PPK, t. 5, z. 2, n. 9625.

<sup>72</sup> Tamże.

<sup>73</sup> *De sacerdotio ministeriali*, Pars altera, II, 1, 3; PPK, dz. c., n. 9622.

<sup>74</sup> *De sacerdotio ministeriali*, Pars altera, II, 1, 4; PPK, dz. c., n. 9623.

<sup>75</sup> *Directorium*, dz. c., n. 203a, 1—2; PPK, t. 6, z. 1, n. 10958—10959.

<sup>76</sup> *Communicationes* 5 (1973) 2, 229.

### 3. Skład Rady Kapłańskiej

Dekret *Presbyterorum ordinis* wypowiada się na temat składu Rady Kapłańskiej bardzo ogólnie, domagając się jedynie, by stanowiła ona reprezentację prezbiterium — „presbiterium repraesentantium”<sup>77</sup>. A zatem członkowie jej mają reprezentować „presbyterium”, a nie „presbyteratum” — stan kapłański, jak to proponowano we wcześniejszym schemacie<sup>78</sup>. Członkostwo w prezbiterium wymaga — jak to wyżej stwierdziliśmy — poza przynależnością do stanu kapłańskiego przez święcenia kapłańskie, również misji kanonicznej udzielonej przez biskupa do pracy duszpasterskiej w diecezji. Z tekstu nie wynika, czy w Radzie Kapłańskiej chodzi o reprezentację w sensie prawnym, to jest o konieczność powoływania członków Rady sposobem demokratycznym, a więc o wybór członków Rady przez całe duchowieństwo diecezji, czy też o reprezentację w sensie moralnym, to znaczy, by Rada odzwierciedlała po prostu zróżnicowany skład prezbiterium. Ponieważ prezbiterium obejmuje samych tylko kapłanów, nie należą do niego ani diakoni, ani tym bardziej katolicy świeccy, czy zakonnicy bez święceń prezbiteratu<sup>79</sup>.

Motu proprio *Ecclesiae Sanctae* podejmując zakwalifikowanie Rady jako reprezentacji prezbiterium, nie określiło jednak bliżej, jaki ma być stosownie do tego skład Rady Kapłańskiej. Stwierdza jedynie, że ukonstituowanie Rady ma być dokonane przez biskupa na mocy wydanego przez niego prawa (*modis ac formis ab Episcopo statuendis*)<sup>80</sup>. On zatem poprzez prawo diecezjalne może określić skład, formę powoływania na członków, liczbę członków, termin kadencji, statuty, ordynację wyborczą czy regulamin działalności Rady Kapłańskiej.

Jedynie w kwestii reprezentacji kapłanów zakonnych zostało ustalone, że mogą oni być dokooptowani na członków Rady, o ile współpracują w duszpasterstwie czy w dziełach apostolskich<sup>81</sup>. Z tego postanowienia wynika, że nie wszyscy kapłani z terenu diecezji należą do jej prezbiterium, lecz jedynie ci, którzy na podstawie udzielonej przez biskupa diecezjalnego misji zaliczają się do jego współpracowników. Z drugiej strony dopuszczono możliwość (*cooptari poterunt*) należenia do Rady Kapłańskiej tych kapłanów zakonnych, którzy uważani są za współpracowników biskupa i tym samym należą do prezbiterium diecezji, podobnie jak inni kapłani, którzy nie będąc inkardynowani do diecezji pracują w niej

<sup>77</sup> PO 7, 1.

<sup>78</sup> *Schema Decreti, Textus emendatus*, 1964, n. 7; por. Beyer J., dz. c., 33—34.

<sup>79</sup> Por. Pieronek T., dz. c., s. 16.

<sup>80</sup> ES I, 15 § 1.

<sup>81</sup> ES I, 15 § 2.

i stąd mają prawo, by być reprezentowani w Radzie Kapłańskiej<sup>82</sup>. Tym samym motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, będąc w pewnym sensie komentarzem dekretów soborowych *Christus Dominus* i *Presbyterorum ordinis*, nie uwzględniło szerszego pojęcia prezbiterium, które zostało podane w dekreście *Ad gentes*. Beyer zauważa w związku z tym, że ogrom pracy duszpasterskiej zakonników zasługiwałby na bardziej proporcjonalne potraktowanie ich w Radzie Kapłańskiej i wyraża nadzieję, że życie okaże się silniejsze od prawa i spowoduje wyrównanie tej dysproporcji<sup>83</sup>.

Więcej danych na temat reprezentatywności prezbiterium w Radzie Kapłańskiej przyniósł *Okólnik Kongregacji Spraw Duchowieństwa*. Przede wszystkim wyjaśniono, że Rada Kapłańska winna reprezentować całe prezbiterium diecezji — totum dioecesis Presbyterium<sup>84</sup>. Pełna reprezentacja prezbiterium w Radzie Kapłańskiej była przewidziana już w schematach dekretu *Presbyterorum ordinis* z 1964 i 1965 roku<sup>85</sup>. W ostatecznym tekście zrezygnowano jednak z dołączenia słowa „totum”, wychodząc z założenia, że reprezentacja prezbiterium musi być z konieczności pełna, jeśli chce się w ogóle mówić o reprezentacji. Ponieważ jednak biskupi mieli trudności co do zakresu tej reprezentatywności, Kongregacja uznała za konieczne domagać się pełnej reprezentacji, gdyż w przeciwnym razie Rada Kapłańska nie mogłaby w pełni osiągnąć swego celu<sup>86</sup>. Zdaniem Kongregacji, będącym w tym wypadku wyrazem opinii biskupów i sesji plenarnej Kongregacji, postulat pełnej reprezentatywności będzie mógł być tym bardziej realizowany, im pełnej (quo plenus) będą mogły być ujawnione opinie i doświadczenia kapłanów<sup>87</sup>. Aby to mogło nastąpić, Okólnik podaje pewne wytyczne celem osiągnięcia reprezentatywnego charakteru Rady Kapłańskiej. I tak członkowie jej mają być powoływani w miarę możliwości w aspekcie różnych posług kapłańskich (proboszczowie, wikariusze współpracownicy, kapelani itd.), okręgów duszpasterskich i. poszczególnych generacji kapłanów<sup>88</sup>. Z praktycznego punktu widzenia wydaje się, że tego rodzaju reprezentacja może spowodować znaczne rozszerzenie Rady i w konsekwencji mniejszą jej operatywność, zważywszy, jak wiele środowisk mogłoby pretendować do reprezentacji w Radzie<sup>89</sup>. Toteż Kongregacja dodała, że w wypadku trudności w uwzględnieniu wszyst-

---

<sup>82</sup> Schmitz H., dz. c., 26.

<sup>83</sup> Beyer J., dz. c., 48 n. 5.

<sup>84</sup> *Litterae Circulares*, 6, 1; PPK, t. 3, z. 1, n. 4574.

<sup>85</sup> Por. Beyer J., dz. c., 34.

<sup>86</sup> Schmitz H., dz. c. 31.

<sup>87</sup> *Litterae Circulares* 6, 1; PPK, t. 3, z. 1, n. 4574.

<sup>88</sup> Tamże.

<sup>89</sup> Por. Pieronek T., dz. c., 20.

kich trzech kryteriów, pierwszeństwo winno mieć kryterium pierwsze, to jest przedstawiciele ważniejszych posług kapłańskich<sup>90</sup>.

Chociaż odnośnie definicji prezbiterium daje się zauważyć w *Okólniku* pewien postępek doktrynalny<sup>91</sup>, to jednak zasada reprezentatywności kapłanów zakonnych w Radzie pozostała niezmienną. Podobnie jak w *Ecclesiae Sanctae*, i tu stwierdza się bowiem, że kapłani zakonnici, którzy należą do prezbiterium diecezji na podstawie pracy duszpasterskiej prowadzonej pod jurysdykcją biskupa, „mogą” być jedynie powoływani na członków Rady Kapłańskiej<sup>92</sup>, a zatem nie muszą koniecznie być w tej Radzie reprezentowani. Tym samym trudno mówić, by Rada reprezentowała całe prezbiterium diecezji — totum dioecesis Presbyterium — co zakładano na wstępie<sup>93</sup>.

Sposób powoływania członków Rady pozostawiony został uznaniu biskupa, stosownie do przepisu motu proprio *Ecclesiae Sanctae*<sup>94</sup>. Ponieważ jednak z nadesłanych przez biskupów odpowiedzi wynika, że niemal wszyscy biskupi w swoich diecezjach zarządzili, by znaczna część członków Rady (*notabilis sodalium pars*) wybierana była przez kapłanów w wolnym głosowaniu<sup>95</sup>, Kongregacja na swoim plenarnym posiedzeniu uchwaliła normę, by większość członków (*maior pars sodalium*) była wybierana przez kapłanów<sup>96</sup>. Pozostała część (mniejsza) członków Rady winna być mianowana bezpośrednio przez biskupa, albo też niektórzy z racji piastowanego urzędu siłą faktu wchodzić mogą w skład Rady np. wikariusz, generalny, rektor seminarium itd.<sup>97</sup>. Urzędy te wymienione zostały jedynie przykładowo. Powoływanie członków z urzędu ma charakter fakultatywny. Autorzy zastanawiają się w związku z tym, jakie urzędy z mocy samego prawa winny być reprezentowane w Radzie Kapłańskiej. I tak Beyer podaje, że przedmiotem dyskusji jest na przykład przynależność z urzędu do Rady wikariuszy generalnych i biskupich. Niektórzy nie chcą ich obecności w Radzie obawiając się, że ich ścisły związek z biskupem jako jego „alter ego” utrudni im wydanie własnej niezależnej opinii, wystarczy natomiast udział samego biskupa w Radzie, który jej przewodniczy. Inni z kolei domagają się ich uczestnictwa w Radzie z uwagi na posiadane przez nich doświadczenie i możliwość informowania Rady o sprawach będących przedmiotem obrad. Biskupi pomocniczy, którzy w diecezji nie piastują urzędu wikariusza generalnego czy

<sup>90</sup> *Litterae Circulares* 6, 1; PPK, t. 3, z. 1, n. 4574.

<sup>91</sup> *Por. Litterae Circulares* 1, 3; PPK, t. 3, z. 1, n. 4567.

<sup>92</sup> *Litterae Circulares* 6, 2; PPK, dz. c., n. 4575.

<sup>93</sup> *Litterae Circulares* 6, 1; PPK, dz. c., n. 4574.

<sup>94</sup> ES I, 15 § 1.

<sup>95</sup> Beyer J., dz. c. 54 podaje, że co najmniej jeden z biskupów bezpośrednio mianował wszystkich członków Rady.

<sup>96</sup> *Litterae Circulares* 7, 1; PPK, dz. c., n. 4576.

<sup>97</sup> *Litterae Circulares* 7, 2; PPK, dz. c. n. 4577.

biskupiego nie wchodzi w skład Rady ipso facto, lecz winni do niej należeć z uwagi na godność biskupią. Beyer podaje również, że w niektórych diecezjach w skład Rad Kapłańskich wprowadzono też na mocy urzędu kanoników katedralnych, zwłaszcza gdy jest ich niewielu, chcąc w ten sposób rozwiązać zrzecznie problem dwóch senatów biskupa<sup>98</sup>.

Dodajmy, że w *Instrukcji Kongregacji Biskupów dla Duszpasterstwa Emigrantów* zalecono, by niektórzy kapelani lub duszpasterze emigrantów zostali powołani do Rady Kapłańskiej<sup>99</sup>. Podobnie Kongregacja Spraw Duchowieństwa w *Instrukcji dla Duszpasterstwa Turystycznego* zaleca, by niektórzy członkowie Komisji Turystyki, a przede wszystkim jej przewodniczący byli pełnymi członkami Rady Kapłańskiej i Rady Duszpasterskiej<sup>100</sup>.

W sumie z *Okólnika* wynika, że przewiduje się trzy rodzaje członków Rady: a) z wyboru; b) z nominacji biskupa; c) z urzędu — ex officio, iure quasi nativo<sup>101</sup>: Ta trójaka forma powoływania członków Rady — zdaniem Kongregacji — z jednej strony wzbudza zaufanie kapłanów, którzy rzeczywiście czują się w Radzie reprezentowani, z drugiej zaś — pozwala biskupowi wyrównać pewne niewłaściwości powstałe w wyniku wyborów i osiągnąć lepszą reprezentatywność Rady<sup>102</sup>.

Odnosnie wyborów do Rady Kapłańskiej Kongregacja w przypisku *Okólnika* podaje, że statuty Rady zatwierdzone przez biskupa winny przewidzieć sposób postępowania analogiczny do przepisów zawartych w KPK kan. 160-178 i kan. 2294<sup>103</sup>.

Beyer słusznie podaje, że w wyborach do Rady czy też przy nominacji jej członków na pierwszym miejscu należy stawiać raczej duszpasterskie. Jeśli diecezje są małe pod względem terytorialnym i liczby wiernych, reprezentacja rezbiterium może być wybrana według podziału na dekanaty, przy czym elekt pełniłby równocześnie obowiązki dziekana. W diecezjach większych kandydaci wybrani przez kilka dekanatów wybiorą spośród siebie jednego czy dwóch delegatów do Rady Kapłańskiej. Poza względami terytorialnymi trzeba też mieć na uwadze warunki pracy duszpasterskiej i jej specjalizacje<sup>104</sup>.

<sup>98</sup> Beyer J., dz. c., 79—80.

<sup>99</sup> *Instructio de pastoralis-migratorum cura*, 22, 8. 1969, AAS 61 (1969) 614—643 n. 43 § 2.

<sup>100</sup> *Directorium generale pro ministerio pastoralis quoad turismum*, 30.4.1969, AAS 61 (1969) 361—384, II, 3.

<sup>101</sup> Por. Beyer J., dz. c. 54.

<sup>102</sup> *Litterae Circulares* 7, 3; PPK, dz. c., n. 4578; Beyer J., dz. c., 55 zauważa, że w podobny sposób postąpił papież Paweł VI przy powoływaniu Komisji soborowych i synodalnych które bez tej korekty papieża byłyby prawie lub niemal wyłącznie złożone z Europejczyków.

<sup>103</sup> *Litterae Circulares* 7, 1 przyp. 18; PPK, dz. c., n. 4576.

<sup>104</sup> Beyer J., dz. c., n. 80—81.



Dokument Synodu Biskupów o kapłaństwie służebnym nie wypowiada się na temat składu Rady Kapłańskiej, podkreślając jedynie, że jej skuteczność zależeć będzie przede wszystkim od stałej troski o to, by wysłuchać opinii wszystkich i dojść przez to do jednomyślności z biskupem <sup>105</sup>.

*Instrukcja Kongregacji Biskupów* natomiast powtarza normę podaną wyżej w *Okólniku Kongregacji Spraw Duchowieństwa*, stwierdzając, że reprezentatywność Rady zostanie zachowana, jeśli będą w niej wedle możliwości reprezentowane różne posługi kapłańskie, okręgi duszpasterskie diecezji, kapłani różnego wieku i generacji. Większa część członków ma być wybierana przez głosowanie; podkreślono jednak, że udział w tym głosowaniu biorą wszyscy kapłani. Natomiast sposób przeprowadzenia głosowania ma być przewidziany przez statuty Rady <sup>106</sup>.

Normy planowane przez Papieską Komisję Rewizji KPK, odnośnie regulaminu wyborczego do Rady Kapłańskiej podają podobnie, że większa część członków ma być wybrana swobodnie przez kapłanów. Dopuszcza się również członków z urzędu, a ile Konferencja Biskupów nie wydała co do tego zobowiązujących przepisów. Czynne i bierne prawo wyborcze zostanie dokładnie określone w nowym kodeksie. Reprezentatywność Rady ma być zapewniona przez uwzględnienie kategorii wieku, urzędów i regionów, przy czym wydaje się, że na pierwszym miejscu równorzędnie postawiono urzędy i regiony, przed przedstawicielami poszczególnych generacji <sup>107</sup>.

#### 4. Zadania Rady Kapłańskiej

Sobór Watykański II jako podstawowe zadanie Rady Kapłańskiej wyznaczył skuteczne wspieranie biskupa radami w zarządzaniu diecezją. W niej ma biskup wysłuchiwać swoich kapłanów, zasięgać ich rady i omawiać z nimi to, co dotyczy potrzeb pracy duszpasterskiej i dobra diecezji <sup>108</sup>. Dzieje tekstów soborowych związanych z Radą Kapłańską wskazują na to, że Sobór wyznaczył temu gremium jedynie funkcję doradczą, co zostaje wyraźnie podkreślone przez wprowadzenie słów „*consiliis suis*” <sup>109</sup>.

Niedwuznacznie potwierdziło to zarządzenie wykonawcze do dekretów soborowych motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, które stanowi: „Rada Kapłańska ma tylko głos doradczy” <sup>110</sup>. Jak należy rozumieć tę „tylko” doradczą funkcję staje się jasne przez to, że Radzie

<sup>105</sup> *De sacerdotio ministeriali*, Pars altera, II, 1, 7; PPK, t. 5, z. 2, n. 9626.

<sup>106</sup> *Directorium*, dz. c. 203d; PPK, t. 6, z. 1. n. 10962.

<sup>107</sup> *Communicationes* 5 (1973) 2, 229.

<sup>108</sup> PO 7, 1.

<sup>109</sup> Por. Beyer J., dz. c., 32–36; Schmitz H., dz. c. 23.

<sup>110</sup> ES I, 15 § 3.

Kapłańskiej na innych miejscach *Ecclesiae Sanctae* przyznane zostało prawo wysłuchania w ważniejszych sprawach dotyczących organizacji parafialnej czy uposażeń<sup>111</sup>. W określonych wypadkach biskup ma podjąć decyzję po wysłuchaniu zdania Rady Kapłańskiej jako organu kolegialnego, a nie poszczególnych członków<sup>112</sup>.

Jeszcze dobitniej i szerzej sprecyzował charakter Rady Kapłańskiej *Okólnik Kongregacji Spraw Duchowieństwa*, mówiąc:

„Rada Kapłańska jest organem doradczym szczególnego rodzaju. Nazywa się organem doradczym, ponieważ nie posiada głosu decydującego. Nie przysługuje jej przeto uprawnienie wydawania decyzji, które by wiązały biskupa, chyba że co innego postanowi prawo powszechne Kościoła lub biskup uzna za wskazane przyznać Radzie w poszczególnych wypadkach głos decydujący. Stwierdza się wszakże, że jest to organ doradczy o szczególnym charakterze, ponieważ z natury swojej i ze względu na procedurę przewyższa inne organy tego samego rodzaju”<sup>113</sup>. Stwierdzić musimy, że funkcja Rady Kapłańskiej uległa tu znacznemu poszerzeniu. To, że Rada Kapłańska jest tylko organem doradczym zostało już jednoznacznie unormowane w motu proprio *Ecclesiae Sanctae*<sup>114</sup>. W *Okólniku* natomiast mówi się o możliwości przyznania jej również głosu stanowczego, decydującego, a więc podejmowania uchwał o mocy wiążącej biskupa. Władza taka przewidziana została jednak tylko w dwóch wypadkach:

- 1) gdy postanowi to prawo powszechne Kościoła;
- 2) gdy biskup w poszczególnych wypadkach uzna za wskazane przyznać Radzie głos decydujący.

W tym drugim wypadku wzorem mogła być norma podana w motu proprio Pawła VI *Apostolica sollicitudo* z dnia 15 września 1965 roku o ustanowieniu Synodu Biskupów, gdzie w artykule II podano, że „do Synodu Biskupów należy z natury swojej zadanie informowania oraz służenia radą. Może również posiadać głos decydujący, jeżeli zostanie mu to przyznane przez Papieża, do którego należy w tym wypadku zatwierdzanie decyzji Synodu”<sup>115</sup>.

W pewnym stopniu biskup związany jest już uchwałami Rady w wypadkach, w których zobowiązany jest do wysłuchania zdania Rady, aby stosownie do kan. 105 KPK mógł działać w sposób prawnie skuteczny. Ale w wypadkach tych głos Rady Kapłańskiej pozostaje tylko głosem doradczym, a nie staje się głosem stanowczym, skoro biskup musi rady organu doradczego zasięgnąć, ale nie musi się do niej stosować. Inaczej jednak wygląda sprawa, gdy biskup przez prawo powszechne Kościoła związany zostanie gło-

<sup>111</sup> Zob. ES I, 8, 2; 21 § 2—3.

<sup>112</sup> KPK kan. 105 n. 1.

<sup>113</sup> *Litterae Circulares* 9, 1; PPK, t. 3, z. 1, n. 4582.

<sup>114</sup> ES I, 15 § 3.

<sup>115</sup> AAS 57 (1965) 775—780; PPK, t. 1, z. 1, n. 301.

sem stanowczym Rady Kapłańskiej lub gdy sam taki głos Radzie przyzna. Jeśli bowiem w poszczególnych wypadkach przyzna Radzie głos stanowczy, tym samym siebie samego zwiąże przejściowo jej decyzjami. Świadczy to, że w Kościele nawet u tych, którzy piastują urząd z prawa Bożego, jak papież i biskup istnieje możliwość przejściowego związania się decyzjami organu doradczego, chociaż normą podstawową pozostaje, że piastun ma wykonywać swój urząd osobiście, pod osobistą odpowiedzialnością, wskutek czego nie może być przez nikogo skrępowany<sup>116</sup>. Podstawowa norma osobistej odpowiedzialności nie wyklucza zatem możliwości przejściowego związania się z własnej woli. W gruncie rzeczy osobista odpowiedzialność nie zostanie wskutek tego wcale naruszona. Ona będzie ciążyć na biskupie także wówczas, gdy dobrowolnie zwiąże się decyzją Rady; będzie i za tę decyzję odpowiedzialny. Działalność Rady Kapłańskiej w takich wypadkach będzie jedynie wspierać odpowiedzialność biskupa, w żadnym natomiast wypadku nie będzie w stanie jej zastąpić<sup>117</sup>.

*Okólnik* stwierdza jednak, że Rada Kapłańska jest czymś więcej aniżeli zwykłym organem doradczym — jest mianowicie organem doradczym szczególnego rodzaju (*organum consultivum peculiare*), ponieważ przewyższa inne organy tego samego rodzaju. Ta wyższość przejawia się najpierw w naturze Rady Kapłańskiej, a potem w formie jej działalności (*natura sua et suo procedendi modo*). Rada Kapłańska co do natury swej stanowi zinstytucjonalizowany wyraz wspólnoty hierarchicznej istniejącej między biskupem i jego kapłanami, a wywodzącej się z sakramentu kapłaństwa. Ta natura Rady pociąga za sobą również szczególną formę działalności, poprzez którą różni się ona od innych podobnych Rad i je przewyższa. Działalność ta winna mieć na uwadze dobro diecezji, ma być podejmowana zawsze łącznie z biskupem, a nigdy bez niego, ma być zatem owocem wspólnego wysiłku biskupa i członków, gdyż tego domagał się Sobór Watykański II<sup>118</sup>. Biskup i prezbiterium reprezentowane w Radzie są wzajemnie do siebie skierowani i wzajemnie na siebie skazani w tym celu, aby we wspólnym studium, dzieląc się opiniami i informacjami na temat pewnych problemów, wskazując potrzeby duszpasterskie, rozważając argumenty i wysuwając wnioski, obmyśli środki konieczne do zarządzania die-

<sup>116</sup> Por. CD 11; LG 23.

<sup>117</sup> *Litterae Circulares* 9, 4; PPK, t. 3, z. 1, n. 4585. Schmitz H., 34—35 za innymi autorami widzi w takim postawieniu sprawy przejaw kontynuowania rządów autorytatywnych, ponieważ przyznanie Radzie Kapłańskiej głosu stanowczego jest wtedy zawsze uzależnione od wdzimisię biskupa. Dłatego wyraża pogląd, że prawo powszechne winno z góry ustalić wypadki, w których biskup byłby zobowiązany przyznać Radzie głos stanowczy.

<sup>118</sup> Por. CD 28; ES I, 15 § 1.

ceją<sup>119</sup>. W ten sposób zinterpretowane zostało w *Okólniku* nieco niejasne stwierdzenie, zawarte w dekrecie *Presbyterorum ordinis* i motu proprio *Ecclesiae Sanctae*: „audiat et consulat sacerdotes suos”<sup>120</sup>.

Synod Biskupów z 1971 roku w swoim dokumencie o kapłaństwie służebnym podkreśla sens i cel Rady Kapłańskiej jako miejsca dialogu. Wskazuje przy tym na konieczność stałych i ciągle ponawianych wysiłków o wzajemne wysłuchiwanie się, aby w ten sposób zmierzać do jednomyslności z biskupem, do którego należy ostateczna decyzja<sup>121</sup>. Wśród niektórych zadań Rady Kapłańskiej Synod wymienił: poszukiwanie wyraźnych i jasno określonych celów działania, proponowanie priorytetów, wskazywanie metod działania i popieranie tego wszystkiego, co Duch zwykł wzbudzać poprzez jednostki i grupy i co powoduje rozwój życia wewnętrznego, aby w ten sposób łatwiej można było osiągnąć upragnioną jedność<sup>122</sup>. We wskazaniach tych została rozwinięta norma podana przez motu proprio *Ecclesiae Sanctae* o skutecznym wspieraniu biskupa radami w zarządzie diecezją<sup>123</sup>. W myśl wytycznych Synodu Biskupów Rada winna się zajmować nie tyle poszczególnymi kwestiami, ile raczej zasadniczymi kierunkami pracy duszpasterskiej. Nie znajdujemy tu jednak rozgraniczenia z Radą Duszpasterską. Synod podkreślił również, że Rada Kapłańska będąc reprezentacją prezbiterium diecezji, jest jak ono samo z natury swej radą diecezjalną<sup>124</sup>. Tym samym odrzucone zostały wszelkie próby tworzenia rad kapłańskich na płaszczyźnie wewnątrz diecezjalnej (deferencje Biskupów), ponieważ prezbiterium istnieje tylko na płaszczyźnie diecezji<sup>125</sup>. Równocześnie jednak Synod uznał za niezbędne — w myśl wytycznych dekretu *Presbyterorum ordinis*<sup>126</sup> — poszukiwanie nowych form hierarchicznej łączności między biskupami i kapłanami, aby diecezje były bardziej wobec siebie otwarte i lepiej ze sobą współpracowały. Poza tym należy szukać dróg, na których kapłani mogliby współdziałać z biskupami w ponaddiecezjalnych instytucjach i inicjatywach<sup>127</sup>. Przy całkowitym odrzuce-

<sup>119</sup> Por. *Litterae Circulares* 9, 2—3; PPK, t. 3, z. 1, n. 4583—4584.

<sup>120</sup> PO 7, 1; ES I, 15 § 1.

<sup>121</sup> *De sacerdotio ministeriali*, Pars altera, II, 1, 7—8; PPK, t. 5, z. 2, n. 9626—9627.

<sup>122</sup> *De sacerdotio ministeriali*, Pars altera, II, 1, 10; PPK, t. 5, z. 2, n. 9628.

<sup>123</sup> ES I, 15 § 1.

<sup>124</sup> *De sacerdotio ministeriali*, Pars altera, II, 1, 6; PPK, t. 5, z. 2, n. 9625.

<sup>125</sup> Schmitz H., dz. c., 39.

<sup>126</sup> PO 7.

<sup>127</sup> *De sacerdotio ministeriali*, Pars altera, II, 1, 11; PPK, t. 5, z. 2, n. 9629.

niu ponaddiecezjalnych Rad Kapłańskich nie zapomnianą, więc o tym, że poszczególne diecezje nie powinny żyć w izolacji, lecz mają być związane w jedno „communio ecclesiarum”, ukierunkowane wertykalnie i horyzontalnie. Zrozumienie tego domaga się jednak konsekwencji między innymi w formie współpracy biskupów i kapłanów w ponaddiecezjalnych organach i akcjach. Bliższa forma tej współpracy nie została jednak określona<sup>128</sup>.

*Instrukcja Kongregacji Biskupów* powtarza tylko za *Okólnikiem* w pewnym skrócie stwierdzenia dotyczące charakteru Rady Kapłańskiej jako szczególnego organu doradczego<sup>129</sup>.

Natomiast normy projektowane przez Komisję Rewizji KPK potwierdzają wyraźnie, że poza zasadniczym głosem doradczym Rady Kapłańskiej przewiduje się przyznanie jak przez biskupa w niektórych wypadkach również głosu stanowczego i podejmowania uchwał wiążących biskupa. Możliwość taka została jednak ograniczona w sposób następujący:

1) Biskup może przyznać Radzie Kapłańskiej głos stanowczy jedynie w wypadkach wyjątkowych, określonych przez Konferencję Episkopatu;

2) Wypadki te dotyczyć mogą jedynie spraw ogólnego zarządu diecezji.

W podsumowaniu stwierdzmy, że w świetle nauki Soboru Watykańskiego II Rada Kapłańska jest organem doradczym biskupa w zarządzie diecezją. Nieco trudności nasuwa zbyt ogólnikowe i nieokreślone bliżej sformułowanie „in regimine dioeceseos”. Nie ulega wątpliwości, że słowa te nie oznaczają bezpośredniego udziału Rady Kapłańskiej w rządzeniu i kierowaniu diecezją. Rada bowiem ma być jedynie dla biskupa pomocą w rządzeniu diecezją, nie może sobie natomiast sama przypisywać władzy rządzenia. Stąd Beyer słusznie zauważa, że Rada nie może być traktowana jako zespół osób równych biskupowi, któremu to zespołowi biskup jedynie przewodniczy<sup>130</sup>. Jak wspomnieliśmy wyżej, w świetle nauki Soboru diecezją zarządza biskup sam, pod osobistą odpowiedzialnością<sup>131</sup>. Charakter głosu Rady Kapłańskiej jest doradczy, w zarządzaniu diecezją uczestniczy ona i wpływ swój na rządy wywiera zatem tylko poprzez swoje rady. Radami bowiem można również udzielać pomocy i wywierać skuteczny wpływ<sup>132</sup>.

<sup>128</sup> Por. też Schmitz H., dz. c., 39.

<sup>129</sup> *Directorium*, dz. c., n. 203c; PPK, t. 6, z. 1, n. 10961.

<sup>130</sup> Beyer J., dz. c., 84.

<sup>131</sup> Por. CD 11; LG 23.

<sup>132</sup> Beyer J., dz. c., 84.

### 5. Kompetencje Rady Kapłańskiej

Doradcą funkcję Rady Kapłańskiej sprecyzowało bliżej motu proprio *Ecclesiae Sanctae* stanowiąc, by poprzez Radę biskup wysłuchiwał swoich kapłanów, radził się ich i rozmawiał z nimi o tych sprawach, które dotyczą potrzeb duszpasterstwa i dobra diecezji<sup>133</sup>.

Oprócz tego na innych miejscach tegoż motu proprio Radzie Kapłańskiej przyznane zostało prawo wysłuchania w ważniejszych sprawach dotyczących organizacji parafialnej i uposażeń. To prawo wysłuchania według *Ecclesiae Sanctae* przysługuje Radzie Kapłańskiej w następujących wypadkach:

- 1) erekcja, zmiana lub zniesienie parafii<sup>134</sup>;
- 2) oddzielenie parafii związanej z kapitułą kanoników<sup>135</sup>;
- 3) słuszny rozdział dóbr, nie wyłączając dochodów pochodzących z beneficjum<sup>136</sup>.

W wypadkach tych biskup ma powziąć decyzję po wysłuchaniu Rady Kapłańskiej — stosownie do przepisów kan. 105 n. 1 KPK — i to nie poszczególnych członków, lecz Rady jako organu kolegiального.

Jeszcze dokładniej precyzuje kompetencje Rady Kapłańskiej *Okólnik Kongregacji Spraw Duchowieństwa*. Powtórzywszy za motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, że Rada Kapłańska ma służyć biskupowi swoją radą w kierowaniu diecezją *Okólnik* stwierdza, że wszystkie ważniejsze sprawy, które dotyczą działalności duszpasterskiej (uświęcanie i nauczanie wiernych) czy ogólnego zarządu diecezją mają być przedmiotem obrad Rady Kapłańskiej, z tym jednak zastrzeżeniem, że biskup przedłoży je Radzie do rozpatrzenia lub przynajmniej wyrazi zgodę na ich rozpatrywanie, stosując się w tej dziedzinie do przepisów prawa powszechnego<sup>137</sup>.

Tym samym Rada pozbawiona została prawa inicjatywy w przedmiocie obrad<sup>138</sup>. Przez tego rodzaju ograniczenie chciano prawdopodobnie podkreślić odpowiedzialność biskupa. Znamienne natomiast jest podkreślenie *Okólnika*, że kompetencje Rady Kapłańskiej reprezentującej całe prezbiterium diecezji i powołanej dla dobra całej diecezji nie zostały ograniczone jedynie do spraw stanu kapłańskiego. Zaznaczono bowiem z naciskiem, że wszystkie sprawy, a nie tylko te, które dotyczą życia prezbiterów mogą być rozpatrywane przez Radę, jeśli jej zostaną prawnie powierzone, a to

<sup>133</sup> ES I, 15 § 1.

<sup>134</sup> ES I, 21 § 3.

<sup>135</sup> ES I, 21 § 2.

<sup>136</sup> ES I, 8, 2; biskup ma nad tym czuwać aż do reformy systemu beneficjalnego dokonywanej przez Komisję Rewizji KPK.

<sup>137</sup> *Litterae Circulares* 8, 1; PKK, t. 3, z. 1, n. 4579.

<sup>138</sup> Schmitz H., dz. c., 32.

z uwagi na posługę kapłańską wykonywaną dla pożytku całej wspólnoty kościelnej<sup>139</sup>. W ten sposób otrzymały zdecydowaną odprawę wszystkie tendencje zmierzające do przyznania priorytetu w sprawach duszpasterskich Radzie Duszpasterskiej lub do ograniczenia funkcji Rady Kapłańskiej jedynie do spraw stanu kapłańskiego. Niektórzy autorzy sugerowali z kolei utworzenie osobnej Rady Kapłanów (*Consilium Presbyterorum*) dla spraw stanu kapłańskiego<sup>140</sup>. Skoro jednak Rada Kapłańska jest organem doradczym biskupa w zarządzie diecezją, trudno doszukać się wystarczającego powodu do tworzenia jeszcze jednej Rady, zwłaszcza że problem wielości Rad, określanej niekiedy mianem ich inflacji, budzi od początku duży niepokój z uwagi na brak jasnego rozgraniczenia ich kompetencji<sup>141</sup>.

*Okólnik* dodaje jeszcze, że Rada może wypowiadać swoje zdanie na temat przygotowywanych norm i wysuwać propozycje, nie powinna jednak zabierać głosu w sprawach, które z natury swej wymagają dyskrecji w załatwianiu, jak na przykład obsadzanie stanowisk itd.<sup>142</sup>.

Dokument Synodu Biskupów z 1971 roku daje wyraz przekonaniu, że działalności Rady Kapłańskiej nie da się w pełni określić na drodze ustawowej, albowiem skuteczność jej — zdaniem Synodu — zależeć będzie przede wszystkim od stałej troski o to, by wysłuchać opinii wszystkich i dojść przez to do jednomyślności z biskupem<sup>143</sup>. Niemniej niektórzy autorzy wyrażają żal, że Synod Biskupów nie poruszył praw wysłuchania przysługujących Radzie Kapłańskiej, jako że więcej kwestii należałoby rozwiązać na drodze ustawowej, aniżeli to dotąd miało miejsce<sup>144</sup>. W jednym tylko miejscu — przy omawianiu działalności świeckiej i politycznej kapłanów — Synod Biskupów stwierdza, że w wyjątkowych okolicznościach, gdyby naprawdę dobro wspólnoty wymagało tego, aby

<sup>139</sup> *Litterae Circulares* 8, 2; PPK, t. 3, z. 1, n. 4580.

<sup>140</sup> Por. M. Paquette, *De duplici Consilii Presbyterii conceptu*, *Periodica* 61 (1972) 431—437.

<sup>141</sup> Por. Schmitz H., *Reduzierung der nachkonziliaren Räte? Zur Legitimität einer Forderung*. W: *Ius Populi Dei. Miscellanea in honorem R. Bidagor*, Roma 1972, vol. II, 89—107.

<sup>142</sup> *Litterae Circulares* 8, 3; PPK, t. 3, z. 1, n. 4581. Na marginesie powyższego warto odnotować pogląd Schmitza H., *Consilium presbyterale*, 33, który podaje, że postanowienie takie nie jest w pełni zrozumiałe. Stwierdza, że właśnie w dziedzinie nadawania urzędów, przy zachowaniu całkowitej swobody i odpowiedzialności biskupa, większe współdziałanie kapłanów byłoby pożądane, aby wykluczyć możliwość wszelkich klik i gdzie tylko możliwe uwzględnić przy podejmowaniu decyzji wszystkie punkty widzenia. Temu życzeniu kapłanów można by zadośćuczynić w ten sposób, że komisja złożona z członków Rady Kapłańskiej byłaby wysłuchiwana w sprawach obsadzania stanowisk.

<sup>143</sup> *De sacerdotio ministeriali*, Pars altera, II, 1, 7; PPK, t. 5, z. 2, n. 9626.

<sup>144</sup> Por. Schmitz H., *Consilium presbyterale*, 39.

kapłan objął funkcje polityczne lub też aktywnie działał na rzecz jakiegoś ugrupowania politycznego, biskup mógłby udzielić na to zgody po zasięgnięciu opinii Rady Kapłańskiej (*consultis Consilio Presbyterali*)<sup>145</sup>.

Instrukcja Kongregacji Biskupów ujmuje kompetencje Rady Kapłańskiej w potrójnym aspekcie, przy czym znamieną jest ich kolejność:

1) sprawy życia kapłańskiego — ważniejsze sprawy dotyczące świętości życia, wiedzy teologicznej oraz innych potrzeb prezbiterów;

2) uświęcenie i religijna formacja wiernych;

3) ogólny zarząd diecezji pod kątem kapłańskiego posługiwania podejmowanego dla dobra całej wspólnoty kościelnej<sup>146</sup>.

W ślad za Synodem Biskupów z 1971 roku instrukcja wskazuje, że do Rady Kapłańskiej należy między innymi poszukiwanie wyraźnych i jasno określonych celów działania, proponowanie priorytetów, wskazywanie metod postępowania i popieranie tego wszystkiego, co jest konieczne do osiągnięcia jedności<sup>147</sup>. W ten sposób w Instrukcji została rozwinięta norma ogólna zawarta w motu proprio *Ecclesiae Sanctae*. Z wytycznych tych wynika, że Rada Kapłańska winna się zajmować nie tyle poszczególnymi kwestiami, ile raczej zasadniczymi kierunkami pracy duszpasterskiej.

Prawo wysłuchania przysługuje Radzie Kapłańskiej w wymienionych przez *Ecclesiae Sanctae* wypadkach związanych ze słusznym podziałem dóbr przeznaczonych na utrzymanie duchownych oraz dotyczących organizacji parafii (erekcji, zniesienia lub innowacji parafii)<sup>148</sup>. Dla spraw związanych z erekcją nowych parafii i budową nowych kościołów biskup winien powołać do życia specjalny i stały urząd diecezjalny lub przynajmniej komisję, które to instytucje mają działać w porozumieniu z Radą Kapłańską i innymi zainteresowanymi komisjami<sup>149</sup>.

Niezależnie od ustalonych w *Ecclesiae Sanctae* wypadków przyznających Radzie Kapłańskiej prawo wysłuchania, biskup zostaje przez Instrukcję jeszcze wielokrotnie odesłany do swoich organów doradczych. I tak ma on wysłuchać Rady Kapłańskiej:

1) przed wydaniem statutów ogólnych dla wszystkich dekanatów — *audito Consilio Presbyterali*<sup>150</sup>;

2) przy mianowaniu dziekana — *Consilio Presbyterali consulto* — jeśli to uzna za stosowne<sup>151</sup>;

<sup>145</sup> *De sacerdotio ministeriali*, Pars altera, I, 2b, ust. 4; PPK, t. 5, z. 2, n. 9593.

<sup>146</sup> *Directorium*, dz. c., n. 203b; PPK, t. 6, z. 1, n. 10960.

<sup>147</sup> Tamże; por. też *De sacerdotio ministeriali*, Pars altera, II, 1, 10.

<sup>148</sup> ES I, 8 i 21; por. też n. 136, 2.

<sup>149</sup> *Directorium*, dz. c., n. 178; PPK, t. 6, z. 1, n. 10875.

<sup>150</sup> *Directorium*, dz. c., n. 186; PPK, dz. c., n. 10898.

<sup>151</sup> *Directorium*, dz. c., n. 187, 2; PPK, dz. c., n. 10902.



3) przy obsadzaniu stanowisk w Kurii diecezjalnej — *audito consilio sui presbyterii* — jeśli to uzna za stosowne i w sposób jaki uzna za stosowny<sup>152</sup>;

4) w Radzie Kapłańskiej (i Radzie Duszpasterskiej) biskup może zasięgać porady w sprawach związanych z tematyką listów pasterskich — *Consilium presbyterale et pastorale impellendo*<sup>153</sup>;

5) w związku z przygotowaniem synodu diecezjalnego i opracowaniem projektu statutów synodalnych — *cum Consilio Presbyterali perpendet* — jeżeli to uzna za wskazane<sup>154</sup>.

Normy planowane przez Komisję Rewizji KPK podkreśliły zakres funkcji Rady Kapłańskiej w zarządzaniu całą diecezją przez dodanie słowa „*universae*” — *in regimine universae dioecesis*<sup>155</sup>.

## 6. Statuty Rady Kapłańskiej

Prawo powszechne poza zobowiązaniem biskupa do powołania w diecezji Rady Kapłańskiej i ramowym określeniem jej struktury, pozostawiło resztę do ustalenia prawu partykularnemu.

Motu proprio *Ecclesiae Sanctae* stanowi w związku z tym wyraźnie, że bliższą formę prawną Rady Kapłańskiej biskup ma ustalić na mocy własnego prawa — *modis ac formis ab Episcopo statuendis*<sup>156</sup>. Jest zatem uprawniony do określenia w prawie diecezjalnym statutów Rady dotyczących między innymi składu Rady, trybu powoływania jej członków, czasu trwania kadencji, czy regulaminu wyborów.

*Okólnik Kongregacji Spraw Duchowieństwa* podaje w kwestii statutów Rady nieco odmienne wytyczne. Poleca mianowicie — *enixe rogat et urget* — aby każda Rada Kapłańska w oparciu o wskazania podane w *Okólniku* przygotowała własne statuty, które mają być zatwierdzone przez biskupa<sup>157</sup>. Autorzy podkreślają jako rzecz uderzającą, że zarządzenie to wzorowane jest na kan. 410 KPK dotyczącym statutów kapituły katedralnej. A zatem w myśl *Okólnika* Radzie Kapłańskiej przysługuje autonomia statutowa, przez co ponownie podkreślony został szczególny charakter Rady Kapłańskiej<sup>158</sup>.

*Okólnik* nie podaje natomiast żadnych norm dotyczących sposobu działania Rady Kapłańskiej, częstotliwości zebrań, nawiązywania współpracy z innymi organami doradczymi, utrzymywania

<sup>152</sup> *Directorium*, dz. c., n. 200, 3; PPK, dz. c. n. 10947.

<sup>153</sup> *Directorium*, dz. c., n. 60, 2; PPK, dz. c., n. 10527.

<sup>154</sup> *Directorium*, dz. c., n. 164, 1; PPK, dz. c. n. 10826.

<sup>155</sup> *Communicationes* 5 (1973) 2, 229.

<sup>156</sup> ES I, 15 § 1.

<sup>157</sup> *Litterae Circulares, Conclusiones* Ib; PPK, t. 3, z. 1, n. 4592.

<sup>158</sup> Por. Schmitz H., *Consilium presbyterale*, 36.

kontaktów przez Radę ze wszystkimi kapłanami diecezji, pozostawiając uregulowanie tych kwestii w myśl motu proprio *Ecclesiae Sanctae* Konferencjom Biskupim<sup>159</sup>. O ile *Ecclesiae Sanctae* zaznaczało, że mają tego dokonać biskupi przede wszystkim — praesertim — zebrani na Konferencji, o tyle *Okólnik* pomija słowo „praesertim”, przez co silniej akcentuje kompetencje Konferencji Biskupów w tej sprawie. Konferencje Biskupów zostały też wezwane do przedłożenia wniosków na ten temat oraz wykazu spraw, które z uwagi na swoją ważność powinny być rozpatrywane przez Radę Kapłańską<sup>160</sup>.

*Instrukcja Kongregacji Biskupów* przypomina biskupom obowiązek zatroszczenia się o to, by Rada Kapłańska przygotowała swoje własne statuty, które winny być zatwierdzone przez biskupa, przy zachowaniu wskazań Stolicy Apostolskiej i Konferencji Biskupów<sup>161</sup>.

Osobny problem stanowi sprawa kadencji Rady. Motu proprio *Ecclesiae Sanctae* nie określiło czasu trwania kadencji Rady. Z natury rzeczy winna ona mieć cechy trwałości, choć w odniesieniu do jej członków wskazana byłaby rotacja wszystkich lub przynajmniej pewnej ich liczby. Zapewniłoby to dopływ do Rady nowych ludzi i nowych idei, zapobiegłoby rutynie, przyzwyczajeniu się do radzenia<sup>162</sup>.

*Ecclesiae Sanctae* ogranicza się tylko do zarządzenia, że w czasie wakansu stolicy biskupiej Rada Kapłańska przestaje istnieć, chyba że z uwagi na szczególne okoliczności uznane przez Stolicę Apostolską wikariusz kapitulny lub administrator apostolski zatwierdzi dotychczasową Radę. Jednak nowy biskup sam ustanowi sobie nową Radę Kapłańską<sup>163</sup>. Tym samym biskup ten nie jest związany normami wydanymi w sprawie Rady Kapłańskiej przez swego poprzednika, chyba że byłoby to sprzeczne z wytycznymi wydanymi przez Konferencję Biskupów. •

Autorzy słusznie podkreślają, że jeśli się weźmie pod uwagę, iż Rada Kapłańska stanowi reprezentację prezbiterium diecezji, które istnieje nadal nawet przy wakansie stolicy biskupiej i nowy biskup nie może ustanowić nowego prezbiterium, to trzeba stwierdzić, że norma o ustaniu Rady Kapłańskiej z chwilą zawakowania stolicy biskupiej nie posiada rzeczowego uzasadnienia<sup>164</sup>.

*Okólnik Kongregacji Spraw Duchowieństwa* podtrzymał jednak

<sup>159</sup> *Litterae Circulares, Conclusiones II wstęp*: PPK, t. 3, z. 1, n. 4593. n. 4993.

<sup>160</sup> *Litterae Circulares, Conclusiones II a—b*; PPK, t. 3, z. 1. n. 4594—

<sup>161</sup> *Directorium*, dz. c., n. 203d; PPK, t. 6, z. 1, n. 10962.

<sup>162</sup> Por. Pieronek T., dz. c. 27.

<sup>163</sup> ES I, 15 § 4.

<sup>164</sup> Por. Schmitz H., *Consilium presbyterale*, 26.

tę normę, zaznaczając, że ma ona charakter tymczasowy — do czasu odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego. W związku z tym w wypadku wakansu stolicy biskupiej kapituła katedralna (lub zespół konsultorów) ma ustanowić wikariusza kapitulnego stosownie do przepisów KPK kan. 429—444 i 427, o ile Stolica Apostolska nie zarządzi inaczej<sup>165</sup>.

*Instrukcja Kongregacji Biskupów* kwestię ustania Rady Kapłańskiej przy wakansie stolicy biskupiej pomija całkowitym milczeniem.

Natomiast projekt Komisji Rewizji KPK przewiduje, że Rada Kapłańska winna się zbierać co najmniej dwa razy w roku; dalsze posiedzenia mogą być zwoływane według uznania biskupa lub na wniosek co najmniej jednej trzeciej członków Rady. W celu uniknięcia niewzruszalności i zastarzałości Rada Kapłańska ma być powoływana na pewien czas; co najmniej po pięciu latach wszyscy członkowie lub chociażby pewna część musi być zmieniona. Byłoby rzeczą pożądaną, aby dla ciągłości i skuteczności pracy nie wszyscy członkowie Rady od razu ustępowali, lecz aby przewidziany został system rotacyjny<sup>166</sup>.

Z zadowoleniem można też powitać projekt normy, że w związku z wakansiem stolicy biskupiej Rada Kapłańska nie przestaje istnieć. Świadczy to, iż rozumiano, że także w czasie wakansu reprezentacja prezbiterium, które przez wakans nie zostaje naruszone, może istnieć jako Rada tymczasowego rządcy diecezji. Nowy biskup winien jednak w ciągu sześciu miesięcy po objęciu rządów diecezji ustanowić nową Radę Kapłańską<sup>167</sup>.

Pewną nowość stanowi też projekt normy, że biskup będąc głową prezbiterium przewodniczy Radzie Kapłańskiej. Wskutek tego powstaje jedność między biskupem a prezbiterium reprezentowanym przez Radę Kapłańską, a równocześnie przekreśla się całkowicie możliwość błędnego pojmowania Rady Kapłańskiej jako opozycji wobec biskupa<sup>168</sup>.

### 7. Stosunek do Kapituły katedralnej i innych rad diecezjalnych

Na temat stosunku Rady Kapłańskiej do innych rad biskupich istniejących w diecezji na mocy obowiązującego prawa kodeksowego czy posoborowego wypowiada się najpierw motu proprio *Ecclesiae Sanctae*. Zawiera ono instrukcję, aby biskupi przedysku-

<sup>165</sup> *Litterae Circulares* 10, 4; PPK, t. 3, z. 1, n. 4589.

<sup>166</sup> System ten zaleca również Okólnik w sprawie Rad Duszpasterskich w n. 7, 5; por. Schmitz H., *Consilium presbyterale*, 44.

<sup>167</sup> *Communicationes* 5 (1973) 2, 230.

<sup>168</sup> Tamże, 229.

towali tę sprawę przede wszystkim na konferencjach biskupich i wydali jednakowe normy dla wszystkich diecezji danego terytorium. Biskupi winni następnie zatroszczyć się o to, aby wszystkie rady diecezjalne zostały odpowiednio skoordynowane przez dokładne określenie ich kompetencji, przez wzajemne uczestnictwo członków w obradach, przez wspólne lub następujące po sobie sesje czy też w inny sposób<sup>169</sup>.

Tym samym sprawa uregulowania wzajemnych relacji rad diecezjalnych pozostawiona została kompetencji biskupów działających albo wspólnie na Konferencjach Biskupich przez wydanie norm wiążących dla danego terytorium<sup>170</sup>, albo indywidualnie — przez wydanie norm jedynie dla swojej diecezji. W tym ostatnim wypadku biskup winien zadbać jednak o to, by wydawane przez niego normy nie odbiegały zbyt od norm obowiązujących w innych diecezjach. Jak wykazuje doświadczenie, biskupi skorzystali z tego uprawnienia w różny sposób<sup>171</sup>. Ograniczenie swobody działania biskupów pod tym względem dotyczy jedynie kapituły katedralnej lub zespołu konsultorów czy innych rad istniejących na mocy obowiązującego prawa, które poddane zostaną reformie w związku z rewizją Kodeksu Prawa Kanonicznego<sup>172</sup>.

Tymczasem *Okólnik Kongregacji Spraw Duchowieństwa* poszerzając w sposób istotny funkcje i zadania Rady Kapłańskiej stwierdził, że Kongregacja na swojej sesji plenarnej wyraziła pogląd (sententiam), że tytuł i funkcja senatu biskupa w zarządzie diecezji przysługuje jedynie Radzie Kapłańskiej — *titulus et munus „senatus Episcopi in regimine dioecesis” — uni Consilio Presbyterali competit*<sup>173</sup>. Takie stanowisko Kongregacji spowoduje oczywiście konsekwencje dla przyszłości kapituł katedralnych, chociaż w myśl zasady podanej przez *motu proprio Ecclesiae Sanctae*, a potwierdzonej w *Okólniku*<sup>174</sup>, na razie zachowują one swoje zadania i dotychczasową kompetencję.

Wyraźne uregulowanie wzajemnych stosunków różnych rad diecezjalnych nie zostało dokonane również w *Instrukcji Kongregacji Biskupów*, choć potwierdziła ona za *Okólnikiem Kongregacji Spraw Duchowieństwa*, że Radzie Kapłańskiej zostaje zarezerwowany w sposób wyłączny tytuł i funkcja senatu biskupiego w kierowaniu diecezją<sup>175</sup>. Na rangę poszczególnych rad diecezjalnych wskazywać może kolejność ich wyliczania przez *Instrukcję*. I tak

<sup>169</sup> ES I, 17 § 1.

<sup>170</sup> Por. CD 38, 4.

<sup>171</sup> Por. np. Schmitz H., *Reduzierung der nachkonzilaren Räte* dz. c., s. 92—93.

<sup>172</sup> ES I, 17 § 2.

<sup>173</sup> *Litterae Circulares 10; Conclusiones Ia*; PPK, t. 3, z. 1, n. 4586.

<sup>174</sup> *Litterae Circulares 10, 2*; PPK, t. 3, z. 1, n. 4587.

<sup>175</sup> *Directorium*, dz. c., n. 203b; PPK, t. 6, z. 1, n. 10960.

na pierwszym miejscu omawiana jest Rada Kapłańska<sup>176</sup>, następnie Rada Duszpasterska<sup>177</sup>, i wreszcie kapituła katedralna<sup>178</sup>.

Analiza zakresu spraw przedkładanych Radzie Kapłańskiej w myśl *Okólnika Kongregacji Spraw Duchowieństwa* oraz *Instrukcji Kongregacji Biskupów* wykazuje niezbicie, że zakres ten jest o wiele większy od zakresu spraw, które tymczasowo jeszcze winny być przedkładane do zaopiniowania kapitule katedralnej. Wskazuje to, że stopniowo przygotowuje się drogę kanonom nowego prawa, które Radę Kapłańską uczynią jedynym senatem Biskupa.

### Zakończenie

W podsumowaniu stwierdzić należy, że rozpoczęta na Soborze Watykańskim II ewolucja zmierza do tego, by Rada Kapłańska stała się w pełni senatem biskupa, podczas gdy kapituła katedralnej zdaje się pozostawiać jedynie jej funkcję liturgiczną w kościele katedralnym. Wiele spraw, które należały do kapituły katedralnej, przeniesionych zostało obecnie na Radę Kapłańską, przy czym kapituła katedralna nie może być już określana mianem senatu biskupa. Sprawy, które stanowią właściwość Rady Kapłańskiej mają w pierwszym rzędzie charakter duszpasterski, nie zaś administracyjny czy ściśle prawny. Choć słowa „in regimine dioeceseos” pozostają zbyt ogólnikowe, nie oznaczają one jednak bezpośrednio udziału Rady Kapłańskiej w zarządzie diecezją, lecz jedynie pomoc dla biskupa w jej zarządzaniu. Stąd funkcja Rady Kapłańskiej jest zdecydowanie doradcza, choć przez swoje rady uczestniczy ona w zarządzie diecezją, może udzielać skutecznej pomocy i wywierać realny wpływ na jej zarządzenie. Niemniej postulaty i propozycje wysuwane w związku z Radą Kapłańską są znakami odnowy zapoczątkowanej przez Sobór Watykański II i świadczą o powstawaniu nowej doktryny teologicznej o zarządzie diecezjalnym, pogłębianej nieustannie przez Urząd Nauczycielski Kościoła i dekrety wykonawcze.

Spojrzenie na stan faktyczny Rad Kapłańskich pozwala dostrzec, że o ile w początkowym okresie zaznacza się ich rozwój, o tyle później zauważyć można zastój ich działalności, a nawet zmniejszenie się ich liczby, np. we Francji, gdzie w niektórych diecezjach przestały po prostu istnieć<sup>179</sup>. Przyczyną tego stanu był jak się wydaje fakt, że w niektórych wypadkach Rada Kapłańska usiłowała

<sup>176</sup> *Directorium*, dz. c., n. 203; PPK, t. 6, z. 1, n. 10958—10963.

<sup>177</sup> *Directorium*, dz. c., n. 204; PPK, t. 6, z. 1, n. 10964—10968.

<sup>178</sup> *Directorium*, dz. c., n. 205; PPK, t. 6, z. 1, n. 10969—10971.

<sup>179</sup> Por. Branchereau P., *De Capitulo cathedrali eiusque relatione cum Consiliis Presbyterali et Pastoralis in Gallia*, *Periodica* 65 (1976) f. 4, s. 700—709.

stać się organem kontestacji oraz niewłaściwej kontroli i presji wywieranej na biskupa. Mimo wszelkich trudności dają się jednak zaobserwować wysiłki, by wyraz wspólnoty między biskupem i kapłanami, jakim między innymi jest Rada Kapłańska stawał się coraz doskonalszym narzędziem dialogu między tymi czynnikami.

### **Der Priesterrat als neues Senat des Bischofs**

Der Priesterrat ist eine institutionelle Form zur Manifestation der in der Weihe sakramental grundgelegten Brüderlichkeit zwischen Bischöfen und Priestern. Nach dem Konzilsdekret „Presbyterorum Ordinis“ über Dienst und Leben der Priester muss in jeder Diözese ein Kreis oder Senat von Priestern bestehen, die das ganze Presbyterium der Diözese representieren; dieses Gremium kann den Bischof in der Leitung der Diözese mit seinem Rat wirksam unterstützen.

Der Inhalt des Artikels handelt über die Stellung, Funktion und Organisation des Priesterrats im Lichte der kirchenrechtlichen Normen, Weisungen und Planungen. Der Priesterrat ist rechtsverbindlich für jede Diözese vorgeschrieben. Er ist Beratungsorgan des Bischofs bei der Leitung der Diözese für alle Fragen des pastoralen Wirkens und des Wohls der Diözese, allerdings mit der Einschränkung, dass der Bischof sie dem Priesterrat vorlegt oder sie wenigstens zulässt. In bedeutsameren Fragen der Pfarrorganisation und der Besoldungsordnung kommt dem Priesterrat ein Anhörungsrecht zu. Die notwendige, nähere rechtliche Ausformung des Priesterrats kann der Diözesanbischof kraft eigenen Rechts vornehmen. Er ist also berechtigt, Zusammensetzung, Berufungsverfahren, Amtsdauer, Statut, Wahlordnung, Geschäftsordnung durch Diözesengesetz zu regeln.

Der Priesterrat ist nicht nur beratendes Organ, sondern Ratsorgan eigener Prägung, weil er seiner Natur und seiner Verfahrensweise nach, unter den anderen Ratsgremien hervorragt. Nach Ansicht der Vollversammlung der Kurienkongregation für den Klerus sollen Titel und Aufgabe eines Senats des Bischofs in der Leitung der Diözese einzigum allein dem Priesterrat zukommen.